

BIBLIOTECA "IONEL I. C. BRĂTIANU"

RADU MOȚOC,

*inginer, secretarul Asociației Pro Basarabia și Bucovina,
Filiala "C. Negri", Galați, România*

Format de mic copil în spiritul dragostei de neam și de țară de către un părinte renumit ca om politic, **Ion (Ionel) I. C. Brătianu** nu a fost destinat unei cariere politice, ci uneia ingineresti, precum dorise tatăl său. Considerat omul providențial, care avea să influențeze ulterior, prin puternica-i personalitate, cursul evenimentelor pînă la Unirea cea Mare și recunoașterea ei prin tratate internaționale, este de departe cel mai proeminent militant pentru împlinirea idealului național al unității statale.

Brătienii erau boieri de țară, pîrcălabi, vâtafi de plai, logofeți de visterie, care au luat numele de la satul Brătieni de pe apa Vâlsanului din jud. Argeș. Bunicul, **Dincă Brătianu** era un om harnic și cinstit. Bunica, Coana Sica, era o femeie iute și autoritară care hotăra soarta copiilor după afecțiunea părintitoare ce o

purta fiecăruia. **Ion C. Brătianu** era al cincelea copil la părinți și a fost destinat să facă o carieră militară începînd cu anul 1835. În perioada serviciului militar își consacră timpul liber cărților de istorie. Cu timpul, casa lui devine un loc de întîlnire a mai multor tineri, printre care Ion Ghica, Grigore Alexandrescu, Alexandru și Radu Golescu, Cezar Boliac, frații Bălcescu, adepți ai ideilor de libertate reprezentate strălucit în acea perioadă de Ion Cămpineanu. Dincă obține permisiunea lui Vodă să-și trimită fiul la studii în străinătate la Paris. În această perioadă, încep legăturile de prietenie cu C. A. Rosetti. Ion C. Brătianu, consacră o bună parte a timpului studiului istoriei universale și, cu precădere, istoriei poporului român.

Este bine cunoscută activitatea lui **Ion C. Brătianu** în timpul revoluției pașoptiste. Perioada de emigrare la Paris (1849 - 1857) are o importanță majoră în cariera lui de politician. El este inițiatorul a mai multor memo-

F. 1. Ion (Ionel) I. C. Brătianu

rii adresate oamenilor politici pentru a forma un puternic curent privind cauza românilor⁽¹⁾. Această activitate publicistică apare într-o fraternitate remarcabilă, pentru că ziariștii francezi susțin ideile revoluționarilor români.

Ca emigrant, Ion C. Brătianu frecventează Biblioteca Națională din Paris, unde studiază tot ce este legat de istoria românilor. Așa se explică clarviziunea cu care definește Națiunea Română în Memoriul adresat lui Napoleon al III-lea: *„Românii locuiesc țara cuprinsă între Tisa, Nistru, Marea Neagră și Dunăre și se întind în grupe și dincolo de Dunăre în Tesalia... Vorbesc toți aceeași limbă, se închină la același Dumnezeu, au aceleași tradiții și aceleași aspirații, inimele tuturor bat în unire cu ale Franței, sora lor mai mare care mergând în fruntea gintei latine, este considerată de ei ca protectoarea lor naturală”*.¹ Memoriile lui Ion C. Brătianu, care se remarcă prin precizie și claritate, au constituit primele documente din care lumea politică a timpului a putut cunoaște trecutul neamului românesc, care este originea și drepturile lui la o viață liberă. Presa timpului a reprodus integral sau parțial secvențe din memorii, apreciind expunerile autorului.

La 7 iulie 1858 Ion C. Brătianu se căsătorește cu Pia Pleșoianu (care era cu 20 de ani mai tânără) dintr-o familie veche de boieri de țară din Râmnicul Vâlcea și care acceptă privațiunile vieții alături de un fost revoluționar. Mijloacele de trai reduse, rămase după efectuarea studiilor și întreținerea materială din exil, au făcut ca familia Brătienilor cu cei 8 copii să ducă o viață de familie exemplară la via lor din apropierea

Piteștilor, numită **Florica** în amintirea fiicei lor pierdută înainte de vreme. La Florica va construi în anul 1858 o casă în care se vor naște primii patru copii și unde își va găsi momentele de relaxare după intensele confruntări politice.²

F. 2. Conacul Florica

Ionel I. C. Brătianu, fiul cel mare a lui Ion C. Brătianu, se naște la 20 august 1864 la **Florica**. Odată cu trecerea timpului, se punea problema educației copiilor care impunea mutarea la București, unde, în anul 1876, începe lunga guvernare de 12 ani a lui Ion C. Brătianu. Ionel și Dinu au fost înscriși la Colegiul Național Sf. Sava din București, unde au beneficiat de o educație armonioasă prin cultivarea spiritului și deprinderii de a audia concerte muzicale, de a frecventa expoziții și muzee de artă. În vara anului 1883, Ionel începe să studieze ca intern la Liceul Saint - Barbe din Paris pentru a se pregăti de susținerea examenelor de admitere la Școala Politehnică. La 20 de ani, în 1884, proaspăt student la Politehnică scrie fratelui său Dinu că dispune de o **bibliotecă** și un birou de lucru. Cu

siguranță, Ionel a văzut la *Florica* biblioteca tatălui său constituită și din cărțile achiziționate la Paris în perioada exilului. La sfârșitul lunii mai 1889, Ionel Brătianu se pregătea să se întoarcă în țară, împachetându-și cărțile care nu erau puține. În același an, Ionel a fost primit ca inginer în serviciul lui Anghel Saligny, care lucra la căile ferate. Între timp, starea de sănătate a tatălui său **Ion. C. Brătianu** se agravează. Pe 4 mai 1891, primește vizita regelui Carol I, care îi sărută mâna plângând. În mormântarea a avut loc în data de 6 mai 1891.³

În mod cert, nu ingineria a fost ideea vieții sale, veritabila sa pasiune o găsește în studiul istoriei care îi inspiră înalte idealuri, pentru a căror împlinire va dovedi marea sa vocație de conducător politic. În 1897, intră pentru prima dată în guvern ca ministru al Lucrărilor Publice. În plină mișcare țărănistă a anului 1907, Ionel se îndrăgostește de **Elisa Știrbei**, care divorțează de Alexandru Marghiloman și decide să-și găsească fericirea alături de cel care va deveni curând șef de partid și mare om de stat, prim - ministru în repetate rânduri. Elisa, născută în 1870, fiică a prințului Alexandru Barbu Știrbei, avea o inteligență remarcabilă și o cultură deosebită, vorbea foarte bine franceza și engleza.

Tânăr, inteligent, clarvăzător, un om cu totul agreabil, cu maniere pline de farmec, Ionel I. C. Brătianu ascundea o voință de fier. El va încredința soției sale scrierea exemplarelor tratate de alianță cu Puterile Antantei din 4 august 1916.⁴ În peri-

oada dificilă a anului 1916, când se dorea intrarea României în război, Ionel Brătianu stătea la biroul său, cercetînd medalii bizantine cu lupa, clasându-le în cutii. Cîte nopți nu a dormit, numai el știe, dar în același timp știa ce vrea și în ce direcție trebuie să meargă.⁵ Pentru a se reculege, se ducea adeseori la *Florica* precum tatăl său, pentru a prinde energie. Rezultatul final al tratatelor cu Antanta a fost opera vieții sale. "În viața națiunilor, afirma I. G. Duca, sunt afirmări de dreptate care se socotesc mai mult decât izbânzi trecătoare și sunt gesturi de abdicare, de dezertare morală, care compromit viitorul lor pentru veacuri de-a rândul".⁶

Dificilele tratative de la Paris l-au determinat pe Ionel Brătianu să afirme la București „Nu vă temeți, domnilor,

F. 3. Ionel I. C. Brătianu

nu sunt puteri străine care mai pot să scoată de la sânul României Mari pe ficele ei astăzi regăsite”.⁷ Din acest motiv Ion C. Brătianu și fiul său Ionel vor apare în istorie ca un singur suflet în două trupuri, care, prin continuitate, au realizat o operă națională. În 1929 - 1930, au fost întemeiate, întru cinstirea lui, un **Așezămînt** și o **Bibliotecă** cu sediul în str. L. Catargiu, care i-au purtat numele. Profesorul C. C. Giurescu l-a cunoscut personal pe Ionel Brătianu în anul 1927, când acesta a vizitat Așezămintele Brătianu, interesându-se de bibliografia războiului de independență din biblioteca sa moștenită, în bună parte, de la părintele său și pe care el o mărise. Era interesat de o serie de descrieri tipărite ale călătorilor care străbătuseră în cursul secolelor ținutul carpato - dunărean. Așa se explică existența în bibliotecă a notelor de călătorie a celor care au vizitat Țările Române: Paul de Alep, părintele d-Avril, Clarke, Lady Craven, Frankland, De Thou, La Motraye, Hauteville, Baronul de Tott, Moltke și Troester de la 1666, ca să amintim numai pe cei mai cunoscuți. Trebuie menționate și interesante gravuri ale lui Topeltini de la 1668, precum și celebra lucrare a lui Charles de Joppecourt provenită din biblioteca lui Cezar Boliac intitulată “Choses memorable advenues aux derniers troubles de Moldavie”, în care un italian anonim descria mizeria satelor noastre la 1794. Studiul lui Salaberry asupra Valahiei și Moldovei era și el în atenția lui Ionel Brătianu. În a doua lui vizită, C. C. Giurescu mărturisește că Ionel Brătianu a adus telegrame de la Ion Bălăceanu și documente despre războiul de independență.⁸

Împreună cu soția sa Eli-sa Brătianu vizitează Munții Apuseni în anul 1907. A fost în satul lui Horia de unde a cumpărat biserica din sat și a instalat-o la Florica. Evenimentul a fost consemnat de Ion Pillat: „La Albac i s-a plăns poporul că ungurii vor să dărâme vechea biserică de lemn a eroului martir și s-o pună pe foc. Atunci Ionel Brătianu n-a pregetat o clipă să cumpere cu banii lui bisericuța și s-o aducă la Florica, unde, bârnă cu bârnă, meșteri dulgheri din Albac au înălțat-o iar. Astfel, prin bisericuța din Albac, Florica participă direct la martiriul Ardealului”.⁹

Tot Ionel Brătianu s-a gândit să mute capitala Țării undeva în Țara Făgărașului, care, după Unire, se afla în centrul Țării. S-au opus cu îndârjire economiștii, cu precădere fratele său Vintilă Brătianu, pe motivul decăderii Bucureștiului.

Ionel Brătianu acorda o mare importanță “textelor îmbătrânite, care trebuiesc păstrate cu sfințenie, întrucât chiar din vechimea unui text răsare, în sufletul național, un respect duios pentru legile fundamentale”.¹⁰ Pasionat de cercetări istorice, studiind oameni și evenimente din trecutul neamului, Ionel Brătianu afirma: “Un popor care vrea să trăiască nu se poate mulțumi cu viața trecutului. Trecutul nu merită reamintit dect ca să servească de cheazășie pentru viitor. Un popor care lăncezește și stă pe loc este un popor care dă înapoi și care moare”.¹¹

Decesul marelui om de stat a survenit cu totul pe neașteptate. A mu-

rit creștinește, primind împărțășania preotului Mihăilescu de la *Biserica Amzei*, în ziua de 24 noiembrie 1927, în

F. 4. Statuia lui Ionel I. C. Brătianu

același an cu regele Ferdinand (19 iulie 1927). La 28 noiembrie 1938 a avut loc dezvelirea monumentului său din granit, așezat în grădina casei lui, care, ulterior, va deveni Biblioteca din str. *Biserica Amzei*, opera sculptorului Ivan Mestrovici.

Cu câteva luni înainte, aflat pe patul de suferință, decide înființarea unei **biblioteci publice** chiar în casa în care locuia de pe str. *Biserica Amzei*, intenție pusă de acord cu Elisa, care va patrona acest nobil desiderat al ilustrului său soț. Acest gest a fost provocat și de faptul că multe biblioteci din diferite case boierești, care adunau multe comori de cărți și documente, au fost distruse în urma unor evenimente triste. La un an după moartea lui, văduva, frații, surorile, prietenii și foștii colaboratori ai lui Ionel I. C. Brătianu s-au adunat pentru a întemeia o instituție culturală cu statut juridic, care să-i poarte numele. Acestei proaspăt înființate biblioteci, Elisa Brătianu i-a

dăruit averea sa proprie constituită din terenul de cinci mii de metri pătrați cu două mari imobile din str. *Biserica Amzei* nr. 5, unde locuia cu soțul ei. La rândul lor, frații Vintilă și Constantin Brătianu au donat cele 6 000 de volume de la *Florica*, care le reveniseră prin testamentul lui Ionel I. C. Brătianu, scris cu un an înaintea morții sale.¹²

Destinul bibliotecii a fost încredințat unui consiliu de administrare în frunte cu Elisa Brătianu, I. G. Duca și Constantin I. C. Brătianu, alături de prietenii și foști colaboratori.

În prelungirea biroului, în care atâția ani Ionel I. C. Brătianu a lucrat și vegheat pentru binele acestei țări, unde au fost concepute multe acte importante din istoria politicii românești, birou care, conform dorinței donatorului, trebuia să rămână așa cum a fost, au fost ridicate după planurile arhitectului Petre Antonescu exigențele unei biblioteci moderne care constituie și astăzi un lăcaș de cultură și de permanentă evocare. Sala de lectură, cu o arhitectură armonioasă și decorativă, sala de reviste, boltită ca o biserică bizantină cu candelabre de Murano, constituie inima acestei biblioteci. Mesele de lucru, încăpătoare și elegante, fotoliile, care te îmbie mai mult la odihnă decât la citit, reproduc parcă patina vremurilor apuse. Atmosfera de pace pe care o dă grădina - una din cele mai vechi grădini ale Bucureștiului - amintește, prin stilul ei, grădinile închise ale mănăstirilor italiene. În mijlocul grădinii este așezată, la adăpost de zgomotul străzii, sala de lectură. Acest lux discret, neostentativ, contrastează cu nota de simplitate a vieții interioare a familiei Brătianu. Așa se explică faptul că cititorul, se poate

așeza la o elegantă masă de lucru, înconjurat fiind de ediții pentru bibliofili, rarități bibliografice, care rezonează perfect cu sufletul omenesc.

Biblioteca de la Florica, care constituie fondul de bază al bibliotecii, este rezultatul preocupărilor intelectuale a

F. 5. Biblioteca Florica

două generații unitare în dragoste pentru trecutul Țării și în curiozitatea de a-l cunoaște în totalitate. Firește, cea mai mare parte a colecției de la *Florica* se datorează lui Ionel. I. C. Brătianu, a cărui curiozitate moștenită de a cunoaște totul, avea să dezvolte domeniul cărților sale.

Îl interesa, în primul rînd, trecutul nostru, manifestările politice, culturale și sociale ale acestui popor.¹³ Studia pe Domnii pămînteni în care se oglindeau însușirile caracteristice neamului românesc, vitejia lor, simțul lor politic în relațiile cu vecinii noștri, și demnitatea cu care au tratat relația cu otomanii. Pe multe cărți din bibliotecă se află semnătura cititorului alături de mențiunea anului și prețul cu care au fost cumpărate. Sunt mărturii din care rezultă că vizita cu regularitate anticarii de pe malul Dâmboviței, răsfoia cataloagele anticarilor din străinătate,

alegea și cumpăra ce-l interesa. Când nu putea să le cumpere, se mulțumea să însemne cu cîte o cruce, în catalog, cărțile pe care le-ar fi dorit. O relație de prietenie îl lega de bibliofilul Alexandru Plagino care îi procura documente sau cărți vechi ce constituiau o mare bucurie. Citea culcat pe o canapea din camera de lucru, obicei moștenit de la bunicul lui după mamă.¹⁴ Așeza singur cărțile pe raftul bibliotecii și scria fișele cărților sale, fișe care, alături de catalogul scris de tatăl său, sunt martorii începuturilor de organizare a *Bibliotecii de la Florica*. Aceleași înclinări la tată și fiu către istoria Țării lor avea să-i îndemne pe amîndoi să colecționeze comori spirituale și, în același timp, să manifeste o indiferență față de comori de altă natură.

Odată terminată construcția bibliotecii, a început munca de organizare a depozitelor, lucrare finalizată de firma Fichet, care a creat condițiile necesare activității de catalogare a cărților prin întocmirea fișelor rezumative ale fiecărei cărți. Au fost inventariate și expuse publicului colecția de reviste și periodice care au animat vizibil viața bibliotecii. În sala revistelor se află expuse numerele anului curent, astfel ca cititorul să aibe acces ușor la numerele dorite. În anul 1933 erau disponibile circa 150 de reviste de istorie și de cultură generală. Din fondul inițial de 6 000 de volume aduse de la Florica, biblioteca a ajuns în scurt timp, în anul 1933, la un număr de 25 000. Acest lucru se datorează Elisei Brătianu, dar și nepoților lui

Dimitrie A. Sturdza, care au donat un important lot de cărți. Achizițiile efectuate de administrația bibliotecii au avut un

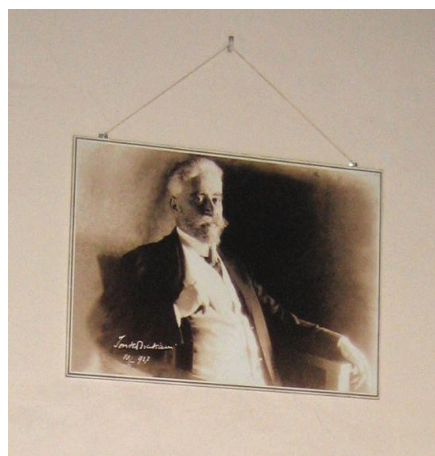
F. 6. Biblioteca Florica

obiectiv precis: cunoașterea profundă a istoriei Țărilor Române și a popoarelor înconjurătoare, cât și stocarea informațiilor de cultură generală. Cu timpul, s-a dezvoltat o secție specială de veche bibliografie românească, structură inițiată de Elisa Brătianu. Un rafinat cunoscător al bibliografiei românești vechi, Dan Simonescu, bibliotecar în perioada amintită la Biblioteca Academiei, mărturisea: „Pasiunea d-nei Elisa Brătianu pentru cartea veche îmbogățește Biblioteca (Ionel I. C. Brătianu) zilnic cu monumente literare vechi. Această pasiune, care la mulți a rămas în sfera diletantismului, se dublează cu o inițiere științifică serioasă în domeniul tehnicii tipografice, ornamentelor artistice, a paleografiei chirilice și a înțelegerii chiar a prefețelor slavone. Am rămas surprins când am văzut pentru prima dată la Academia Română pe d-na Elisa Brătianu identificând vechi cărți românești. O carte veche, ruptă, lipsită

de foi, de frontispicii, nu este pusă în raft astfel, ci zile de-a rândul, potrivit cu starea ei de deteriorare, stă în mînile și sub privirile atente ale doamnei care cu uimitoare răbdare îi scoate din vîrf de peniță subțire, din culorile vii ce-i stau în față, pe foi de mătase, formele ei vii, de odinioară, așa cum se păstrează în exemplarele întregi ale Academiei. Cartea astfel reînviată își fixiază individualitatea ei în raft, pentru a fi pusă în circulație”.¹⁵

Biblioteca organiza **conferințe și comunicări** privitoare la evenimente și personalități din istoria României moderne, conferințe susținute de acei care au trăit acele vremuri sau au cunoscut persoanele respective. Am remarca doar câteva asemenea manifestări:

- I. G. Duca (1932) - „Ionel I. C. Brătianu și cărțile lui”.
- George Derussy - „Ion I. C. Brătianu și Bulgaria”.
- I. C. Duca, Constantin I. C. Brătianu, Prof. Dr. I. Cantacuzino și N. N. Filodor - „Dimitrie A. Sturdza”, cu prilejul comemorării centenarului de la naș-

F. 6. Ion (Ionel) I. C. Brătianu

terea acestuia.¹⁶

Organizarea expozițiilor periodice de carte rară, hărți vechi, stampe, manuscrise, făceau parte din activitatea curentă a bibliotecii. Prima expoziție, din 1932, a fost dedicată vechilor tipărituri românești și străine privitoare la istoria Țărilor Române. A doua expoziție, din 1933, a fost organizată pentru a prezenta cărți, stampe și hărți vechi referitoare la Rusia, deschizând seria exponatelor care reflectau istoria popoarelor din țările limitrofe. Astfel a înțeles George Fotino, directorul acestei instituții să gestioneze această activitate, „nu ca o necropolă de cărți, ci operă vie evocatoare de gânduri și creații de energii noi”.¹⁷

Cuvintele rostite de Elisa Brătianu în data de 7 ianuarie 1931, la o comemorare, reflectă cu claritate intențiile generoase ale lui Ionel I. C. Brătianu referitor la bibliotecă: „Un lucru viu care să fie, desigur, și izvor de cunoștințe și centru de cercetare istorică cu speciale referințe la Țările noastre și vecine, dar mai ales, să fie un îndemn statornic pentru cunoașterea și reconstituirea istoriei noastre în care cel în amintirea căruia s-a întemeiat această Bibliotecă a găsit exemple de meditat și de urmat”.¹⁸

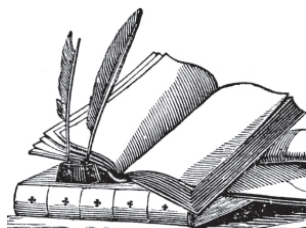
Este demn de amintit faptul că Elisa Brătianu, era coborâtoare din neamul care a dat Țării Românești domnitori și ctitori, iar culturii românești înfăptuiri

notabile, precum cele ale străbunicii sale Elisaveta Știrbei, întemeietoarea, la 1843, a primelor Școli de învățătură românească pentru fetele sărace.

Acest monument ridicat din cărți în amintirea lui Ionel I. C. Brătianu, vorbește permanent posterității despre cine a fost omul și care i-a fost opera, acestea sunt adevăratele forme de recunoștință a celor rămași în viață. Vorbind despre această bibliotecă, I. G. Duca afirma că cititorului îi este îngăduit „o intrare postumă în intimitatea lui Ionel I. C. Brătianu”.

În toată lumea și în toate timpurile, cele mai prețioase, colecții de amintiri culturale se datorează inițiativelor particulare cum este cazul lui Ionel I. C. Brătianu și V. A. Urechia. Din acest motiv, o carte veche românească, un hrisov sau o stampă cu imagini din Țările Române trezesc emoții în sufletul nostru.

În prezent, **Biblioteca „Ionel I. C. Brătianu”** este parte componentă a **Bibliotecii Naționale a României** și adăpostește colecțiile speciale. Pe lângă fondul principal al Brătienilor, colecțiile speciale conțin și cărți (incunabule), manuscrise, stampe și hărți vechi provenite din fondurile: Karadja, Kogălniceanu, Saint - Georges și Bălcescu.

Note:

1. **"Memoriu asupra românilor"** dat Împăratului Napoleon III, 1853. In: *Românul*, nr. 340, 6 dec., 1861.
- **"România"**. In: *Republica Română* (Paris), nr. 1, 1851.
- **"Naționalitatea"**. Bruxelles ; In: *Republica Română*, nr. 2, 1853.
- **"Despre rolul românilor din Principate în războiul actual" - 1854**. In: *Românul*, nr. 336, 2 dec., 1861.
- **"Memoriu asupra Imperiului Austriei în chestiunea Orientului"**. Paris, 1855. ; In: *Românul*, nr.125, 1860.
- **"Memoriu asupra situațiunii Moldo - României după tratatul din Paris"**, Paris Franck, 1857.
- **"Chestiunea Română"**. Paris, 1857 ; In: *Românul*, nr. 140, 1860.
2. Din scrierile și cuvântările lui Ion C. Brătianu, lui Ion C. Brătianu 1821 - 1921. București : Impr. "Independența", 1921.
3. Iordachie, Anastasie. "Ion I. C. Brătianu". București : Ed. Albatros, 1994, p. 50.
4. Ibidem, p. 102.
5. Ibidem, p. 291.
6. Duca, I. G. România în primul război mondial. Vol. 1. p. 281.
7. 1818, Documente. Vol. 5, p. 362.
8. Gurescu, C. C. Amintiri . Vol. 1, p. 159.
9. Pillat, Ion. Florica. Via și casa Brătienilor. București, 1944, p. 7.
10. Brătianu, Ion. I. C. Cuvintele unui mare român, p. 97.
11. Ibidem, p. 47.
12. Fotino, George. Biblioteca Ion I. C. Brătianu. București : Impr. Naț., 1933, p. 7.
13. Duca, I. G. „Ion I. C. Brătianu și cărțile lui”: conf. rostită la Biblioteca Brătianu în ziua de 7 ian. 1932.
14. Fotino, George. Op. cit., p. 2.
15. Articol scris de Dan Simonescu în "Universul" XLIX, nr. 76 din 16 martie 1932.
16. Fotino, George. Op. cit., p. 13
17. Ibidem, p. 14.
18. Ibidem, p. 14.

Fotografiile nr. 1, 4 și 5 au fost puse la dispoziție de Biblioteca Natională, Colecții speciale, pentru care mulțumim.